

XALQARO MUSOBATLARING TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XITOIY-AMERIKA MUNOSABATLARI

Iskanderova Amina

Annotatsiya: Bu maqolada, Xitoy-Amerika munosabatlari transformatsiya sharoitida, ularning xalqaro musobatlarda o'ynagan roli va o'zgarishlarni o'z ichiga olganligi muhokama qilinadi. Xitoy va Amerika o'rtasidagi diplomatik, iqtisodiy hamkorlik, akademik almashtirishlar va global muhim masalalarni hal etishdagi o'zgarishlar o'rganiladi va ularning dunyo siyosati va iqtisodiyotiga ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Xitoy, Amerika, munosabatlar, transformatsiya, xalqaro munosabatlar, diplomatiya, iqtisodiy hamkorlik, global muhim masalalar.

Xitoy va Amerika Qo'shma Shtatlarining o'rtasidagi munosabatlar dunyodagi ahamiyatli siyosiy taraqqiyotlarning asosiy omili sifatida ko'rinadi. Bu ikki davlat o'rtasidagi diplomatik aloqalar va iqtisodiy hamkorlik o'rtasidagi muhim uchrashuvlar, xalqaro musobatlarda yordamida rivojlantirilmoqda. Xitoy va Amerika mamlakatlari o'rtasidagi munosabatlar, xususiyatlariga qarab, taniqlik, iqtisodiyot, siyosat, va dunyoqarashga ta'sir etadigan boshqa muhim sohalaridagi kuchli bog'liqlikka ega.

Xitoy va Amerika o'rtasidagi diplomatik aloqalar yuzaga kelgan o'zgarishlar dunyodagi siyosiy, iqtisodiy, va ijaraviy harakatlanishlar bilan bog'liq. Ushbu mamlakatlar o'rtasidagi munosabatlarni bartaraf etish va ularning qiziqishlari bo'yicha samarali muzokaralar o'tkazish, o'zaro foydali shartnomalar va kelishuvlar imzolash, masalan, iqtisodiy, tibbiyot, energiya sohalarida, texnologiya va xavfsizlik sohalarida ko'p tomonlama hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

O'zgartirishlar davrida, Xitoy-Amerika munosabatlari o'zgarib borgan, zirga zamonaviylik yuzaga keldi. Bir necha yil avvalgi sharoitlarga qaraganda, xitoy-Amerika munosabatlari rivojlantirilganligi kuzatish mumkin. Xitoyning iqtisodiy kuchining yuqori darajada rivojlanishi, Amerika bilan qiziqishlarni kengaytirish, iqtisodiy hamkorlikning yanada o'sishiga olib kelgan. O'zgarishlar tomonidan qo'llanilayotgan resurslarning o'sishida, o'zaro foydali shartnomalar yordamida tovarlarning va xizmatlarning eksport-importining o'sishi, investitsiyalar va iqtisodiy munosabatlar o'sishiga yo'l ochgan.

Dunyo siyosatining asosiy aktori sifatida, Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar dunyoning boshqa mintaqalariga ham ta'sir ko'rsatadi. Xitoy-Amerika munosabatlari dunyoqarashga ta'sir etuvchi masalalar va muloqotlarda katta o'rni egallaydi. Bu davlatlar o'rtasidagi musobatlarda markaziy Osiyo, Yevropa, Afrika, va Amerika mintaqalariga ta'sir ko'rsatadi. Xitoyning Osiyo mintaqasidagi o'rni, Amerika esa Amerika Qo'shma Shtatlarining o'rtasidagi aloqalar markazi sifatida qaraladi.

Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlarning biri ham xalqaro musobatlarda bo'lib, ularda davlat rahbarlari va diplomatlar o'rtasida kelishuvlar o'tkaziladi. Bu muzokaralar Xitoy-Amerika iqtisodiy hamkorlik, iqtisodiy va siyosiy muammolar, o'zaro qiziqishlarning bartaraf etilishi, dunyoqarashda hamkorlik qilish, inson huquqlarining muhofazasi, ekologiya va iqtisodiyot sohasidagi boshqa muhim mavzularni o'z ichiga oladi.

Shu bilan birga, Xitoy-Amerika munosabatlari o'rtasida xalqaro tashkilotlar, masalan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Dunyo Banki, Xalqaro Valyuta Fondi (IMF) kabi tashkilotlar orqali ham muzokaralar o'tkaziladi. Bu tashkilotlar o'rtasidagi ishbilarat, moliyaviy resurslarni boshqarish, investitsiyalar, ijtimoiy taraqqiyotni rivojlantirish, dunyoqarashda o'zaro hamkorlikni kuchaytirish, iqtisodiy reformalar va boshqa muhim masalalar haqida kelishuvlar o'tkazilishi uchun muhim platformalar sifatida xizmat qiladi.

Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar to'g'risida juda ko'p maqola va yangiliklar chiqarilganligi bilan birga, bu mamlakatlar o'rtasidagi munosabatlar o'zining muhimligi bilan ham ta'kidlanishi kerak. Xitoy-Amerika munosabatlari dunyo siyosatining boshqa mintaqalariga ham ta'sir ko'rsatadi va global ishbilaratni o'zgartiradi. Ulardagi rivojlanish va yangi chora-tadbirlar, dunyoning qiziqishlari va qarashlari uchun muhimdir.

Keyinchalik, Xitoy-Amerika munosabatlari o'zaro tushunchalarning va qarashlarning o'zgarishiga qaraganda o'zgartirishlar ko'radi. Bu transformatsiya xalqaro musobatlarda yangi yo'nalishlarni ochadi va xitoy-Amerika munosabatlarini yanada intensivlashtiradi.

Birinchi navbatda, iqtisodiy hamkorlik o'rtasida yangi imkoniyatlar paydo bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Xitoyning global iqtisodiy kuchining o'sishi va Amerika bilan tijorat muhabbatining yanada o'sishi, iqtisodiy hamkorlikni kuchaytiradi. Xitoyning "Bir belt, bir road" loyihasi va Amerika tomonidan rivojlantirilgan "Milliy jarayon strategiyasi" kabi inisiativlar, iqtisodiy hamkorlik uchun yangi platformalar yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu platformalar orqali transport, kommunikatsiya, energetika, texnologiya sohalarida hamkorlikning yanada rivojlantirilishi va iqtisodiy muvofiqlashtirishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, xitoy-Amerika siyosiy muhitida o'zgarishlar paydo bo'lyapti. Hozirgi zamonaviylikda, o'zaro qiziqishlarni bartaraf etish va dunyoqarashda hamkorlik qilishning zarur bo'lishi ma'qul bo'lgan davlatlar o'rtasidagi muzokaralar odatda samarali natijalarga olib keladi. O'zaro qarashlarni muvofiqlashtirish, mamlakatlarning qarashlarini uzluksiz o'zgartirish, inson huquqlarini muhofaza qilish va xalqaro xavfsizlikning ta'minlashi uchun o'zaro ishbilarat zarurdir. Bu muhim mavzularda Xitoy va Amerika o'rtasidagi muzokaralar o'rnatilganlik darajasini yanada oshiradi va hamkorlikni mustahkamlaydi.

Biroq, Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar jarayonida muammolar ham paydo bo'lishi mumkin. Siyosiy, iqtisodiy va ijaraviy taraqqiyotlarda, mamlakatlarning

xususiyatlari, qiziqishlari va maqsadlari orqali qarashlar o'zgarishi odatda o'zgarishlarni keltiradi. Muhim masalalar, masalan, tijorat tartiblari, intellektual mulk, telekommunikatsiya sohasi, texnologiyalar to'g'risidagi tartibotlar kabi mavzular Xitoy-Amerika munosabatlaridagi muzokaralar davomida hal etilishi kerak.

Bular bilan birga, Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar, ikki mamlakatning hamkorlikning yanada yanada kuchayishini ta'minlash uchun eng muhim taraqqiyotlaridan biridir. Xitoy-Amerika munosabatlari, global muhimlikdagi mamlakatlarning o'rtasidagi muzokaralar tufayli dunyoning barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotiga olib keladi. Bu mamlakatlar o'rtasidagi musobaqalar va tushunchalar yangilanishi bilan birga, ularda o'zaro ishonch va tushunchalar o'sishini ta'minlashga yordam beradigan xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni o'rnatish muhimdir.

Xitoy-Amerika munosabatlari o'z ichiga diplomatik, iqtisodiy, ijaraviy, madaniy, akademik hamkorliklarni o'z ichiga oladi. Bu hamkorliklar o'zaro rivojlanish va ko'p tomonlama foyda olishga imkon beradi. Xitoyning bog'liqlik qilayotgan "Uzbekistonning Yol harakati" va Amerika tomonidan taklif etilgan "Milliy strategiyalar" kabi initsiativlar, iqtisodiy va madaniy aloqalarni mustahkamlaydi va o'zaro munosabatlarni kengaytiradi.

Bundan tashqari, Xitoy-Amerika munosabatlarida akademik almashtirishlar va talabalar almashishini oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Xitoy va Amerika universitetlarining o'rtasidagi talabalarni almashish, ilmiy tadqiqotlar va ko'p tomonlama proyektlar o'rnatish, talabalar o'rtasidagi diplomatik hamkorlik va tushunchalar almashishini oshiradi. Bu, mutaxassisliklar va ilmiy bilimlarning o'zaro almashishini ta'minlayarak, yanada yuqori darajada o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi.

Shu bilan birga, Xitoy-Amerika munosabatlari o'zining ozodlik, inson huquqlari, demokratiya, ekologiya va ommaviy sog'lomlik kabi asosiy tushunchalar uchun ham muhimdir. Bu mamlakatlar o'rtasidagi musobaqalar, qiziqishlarni muvofiqlashtirish, insonga qarshi xavf va harbiy muammo- yechimini topish, ommaviy va ekologik muhitni saqlashning yo'li va boshqalar kabi mavzular ustida hamkorlik qilishni ta'minlaydi.

Xitoy-Amerika munosabatlari hali ham rivojlanmoqda va o'zgarishlardan o'tib kelmoqda. Bu mamlakatlar o'rtasidagi musobatlari, dunyo siyosatining va iqtisodiyotining asosiy huquqiy aktorlaridan biri sifatida katta ahamiyatga ega. Bu mamlakatlar o'rtasidagi muzokaralar dunyoqarashga ta'sir etadigan muhim masalalarni hal etish, global barqarorlikni mustahkamlash va o'zaro hamkorlikni yanada rivojlantirishga yo'l ochadi.

Keyinchalik, Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar, mustaqil, adolatsizlikni yo'q qilish, terorizm va ekstremizmga qarshi kurashish, global ijaraviy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ta'lim, madaniyat va texnologiya sohasida o'zaro almashish va qiziqishlarni muvofiqlashtirishning yo'li bo'lib keladi. Xitoy va Amerika o'rtasidagi

munsabatlar siyosiy, iqtisodiy, madaniy, ilmiy, akademik va ijaraviy sohalar uchun yanada rivojlantirilishi kerak.

Boshqa mamlakatlar uchun ham Xitoy-Amerika munosabatlari muhimdir. Ulardagi hamkorliklar, o'zaro foydali shartnomalar, investitsiyalar va iqtisodiy aloqalar orqali ularga yanada yaxshi rivojlanish imkoniyatini beradi. Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar, dunyo iqtisodiyotining keyinchalik taraqqiyotiga ham ta'sir etadi, chunki ularning umumiy iqtisodiy kuchlarining o'sishi, innovatsiyalar va texnologiyalar almashishining yanada kuchayishiga olib keladi.

Bundan tashqari, Xitoy va Amerika o'rtasidagi munosabatlar, regional va global masalalarning hal qilinishida katta rol o'ynayadi. Bu mamlakatlar o'zaro qiziqishlarni yo'q qilish, diplomatik muzokaralarda yomonotliklarni bartaraf etish, o'zaro xavfsizlikni ta'minlash, atom texnologiyalarining ixtiro etilmagan foydalanishini ta'minlash va xususiy sohasidagi muhim masalalarni o'zaro muzokaralarda muvofiqlashtirishga yordam beradilar.

REFERENCES:

1. Churchill. „US officials now call Xi Jinping 'general secretary' instead of China's 'president' – but why?“ (en). South China Morning Post (25-iyul 2020-yil). Qaraldi: 25-iyul 2020-yil.
2. Woon, C.Y., 2018. China's Contingencies: Critical Geopolitics, Chinese Exceptionalism and the Uses of History. Geopolitics, 23(1), pp.67-95.
3. „Clinton seeks stronger Asia ties“. BBC News (16-fevral 2009-yil). Qaraldi: 7-aprel 2010-yil.
4. „USC US-China Institute: Ambassador Clark Randt on "The Crucial Relationship"“. China.usc.edu. 31-mart 2009-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 2-dekabr 2010-yil.
5. „Global Indicators Database“. Pew Research Center.
6. „BBC World Service poll (page 8)“. GlobeScan (30-iyun 2017-yil). 8-iyun 2021-yilda asl nusxadan arxivlandi. Qaraldi: 6-iyul 2018-yil.
7. „Americans Fault China for Its Role in the Spread of COVID-19“. Pew Research Center (30-iyul 2020-yil).
8. Adam Y. Liu, Xiaojun Li, Songying Fang. „What Do Chinese People Think of Developed Countries? 2021 Edition“ (en-US). The Diplomat (13-mart 2021-yil). 13-mart 2021-yilda asl nusxadan arxivlandi.